

MASOFAVIY TA'LIMDA TA'LIMNING INTEGRATIV VA DIFFERENSIAL YONDASHUVNING PSIXOLOGIK AHAMIYATI

<https://doi.org/10.53885/edinres.2022.6.6.013>

*A'zamova Maxliyo Abduraximovna,
Buxoro davlat universiteti Psixologiya kafedrasida o'qituvchisi.
ORCID- 0000-0002-1114-8778*

Annotatsiya: Ushbu maqolada integrativ yondashuv mazmungan tutash, aloqador, mantiqiy bir-birini taqozo etuvchi va bir-biriga singib chuqurlashtiruvchi va kengaytiruvchi o'quv fanlarini integratsiyalash uchun qo'llanilishi, yaxlit mantiqiy mukammal bilim, ish-harakat usullari va shaxsiy sifatlarni tarkib toptirishni ko'zda tutishi, shuningdek, o'quvchilarning iqtidori, qiziqishi, o'zlashtirishiga ko'ra differensial tayyorgarlikni kuchaytirish va murakkablashtirish – zamonaviy maktabning global yo'nalishiga aylanishi to'g'risida ma'lumotlar aks etgan.

Kalit so'zlar: masofaviy ta'lim, fragment, integratsiya, kichik guruh, bilim, ko'nikma, malaka, differensial ta'lim, ijtimoiy tanlov.

ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ЗНАЧИМОСТЬ ИНТЕГРАТИВНО-ДИФФЕРЕНЦИАЛЬНОГО ПОДХОДА К ОБРАЗОВАНИЮ В ДИСТАНЦИОННОМ ОБРАЗОВАНИИ

*Азамова Махлиё Абдурахимовна,
Преподаватель кафедры психологии Бухарского государственного университета.*

Аннотация: В статье рассматриваются понятие и специфика науки, а также некоторые особенности функционирования, интеграции и дифференциации науки в современных условиях. Результатами деления наук выступает образование в той или иной степени новых отраслей. Обособлены самостоятельные научные дисциплины.

Ключевые слова: дистанционное обучение, фрагмент, интеграция, малая группа, знания, умения, квалификация, дифференцированное образование, социальный выбор.

PSYCHOLOGICAL IMPORTANCE OF INTEGRATIVE AND DIFFERENTIAL APPROACH TO EDUCATION IN DISTANCE LEARNING

*Azamova Mahliyo Abdurahimovna,
Lecturer, Department of Psychology, Bukhara State University.*

Annotation: The article discusses the concept and specificity of science, as well as some features of the functioning, integration and differentiation of science in modern conditions. The results of the division of sciences are the formation, to one degree or another of new industries. Separated independent scientific disciplines.

Keywords: distance learning, fragment, integration, small group, knowledge, skills, qualifications, differential education, social choice.

Dunyo miqyosidagi o'zgarishlar pedagog-o'qituvchilarning mahoratini yanada namoyon etish, davr talabiga mos fidoiylarcha harakat kilishini taqozo etmoqda. Mohir o'qituvchi tajribasiz o'qituvchiga nisbatan oz mehnat va vaqt sarf qilib ko'zlangan maqsadga erishadi, chunki o'quvchilarni doimo mustaqil bilim olishga o'rgatib boradilar. Ular «agar mavzuni o'zlashtirishga o'quvchilarning kuchi yetmasa mustaqil o'zlashtira olmasa, aks holda materialni o'qituvchining o'zi tushuntirib berish kerak», degan qoidaga amal qiladilar. Ko'p sonli manbalar,

xususan pedagogik amaliyot sohalarining tahlili ta'lim-tarbiya jarayonining rivojlanishiga to'siq bo'layotgan muammolar mavjudligidan guvohlik beradi. Bular asosan, bizning fikrimizcha, o'rganilayotgan ob'ektlarning ba'zi bir jihat va xususiyatlarini lavhalar (fragment) shaklida o'rganish natijasida yuzaga kelib, mantiqan bog'lanmagan va tizimlashmaganligidadir. Amaliyotdagi bunday holatlarni bartaraf etishda integrativ yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi.

Prezident Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganlaridek, "Hayotimizning eng muhim jabhalari uchun yuksak texnologiyalar, ilmiy ishlanmalar yaratish, malakali mutaxassislar tayyorlash, jahon axborot texnologiyalari bozorida munosib o'rin egallash masalasiga ustuvor ahamiyatga ega vazifa sifatida qarashimiz zarur."6 . Integratsion tizim – xar tomonlama rivojlangan shaxsni tarbiyalash va o'qitishdagi tabaqalashtirish yaxlit dunyoqarashga ega, mavjud bilimlarni mustaqil ravishda bir tizimga soluvchi, turli muammolarni noan'anaviy yondoshgan xolda xal etuvchi kishilarni tarbiyalashdan iborat. Integratsiyaning maqsadi dastlabki qadamlardan o'qitishni dunyoni yaxlit bir tizim deb, undagi barcha tarkibiy qismlar bir-biri bilan o'zaro bog'langan deb tasavvur qilishga o'rgatishdan iborat. Integratsiya – an'anaviy fanlarga xos bilimlar oralig'ida yangi tasavvurlar xosil qilish vositasi mavjud bilimlarni yangi bilimlar bilan bo'ldirish, ular o'rtasida bog'lanish hosil qilish, o'quvchilardagi izlanuvchanlikni rivojlantirish, ta'limdagi ixtisoslashuvni takomillashtirishdan iborat. Har bir ta'lim oluvchining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda ularni pedagogik qo'llab quvvatlash, qobiliyat va iqtidorlarini ro'yobga chiqarish, muayyan sharoitga moslashuvchanligini qaror toptirishga yo'naltirilgan maxsus o'quv faoliyatida o'quvchining maqbul rivojlanishini ta'minlash muhimdir. Yangi sharoitda maqbul rivojlanish deganda biz o'quvchining o'ziga xosligini pedagogik jihatdan qo'llab-quvvatlash, uning rivojlanishiga boshqa yangicha bir o'quv modeli ta'sir qilishini ko'zda (Sh.Mirziyoyev "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib yangi bosqichga ko'taramiz T. "O'zbekiston" 2017 86-bet) tutadi. Agar o'quvchiga ta'lim berish va rivojlanish muammosi uyg'unlashtirilsa, uning o'ziga xosligini pedagogik-qo'llab-quvvatlash, birinchi darajali ahamiyat kasb etadi. Integratsiyalashgan mashg'ulotlarda didaktik va psixologik talablarni hisobga olgan holda muayyan o'quv predmeti doirasida maxsus tashkil etilgan individual hamda alohida guruhlarda jamoa bo'lib olib boriladigan ishlar orqali hamda turlicha murakkablik darajasida bo'lgan topshiriqlarning har tomonlama o'ylab ishlab chiqilgan tizimi har bir mavzuning o'zlashtirilishi muayyan pedagogik shart-sharoitlarni talab qiladi. Bunday sharoitda ta'lim rivojlanishiga nisbata ilgari boradi. Ta'lim oluvchi odatda mustaqil bajariladigan topshiriqni kichik guruhda o'zaro yordam, hamfikrlik natijasida tez bajaradi. Kichik guruh uchun murakkablik qiladigan mashq va masalalarni o'quvchilar jamoa bo'lib, oson va sifatli bajarishlari mumkin. Savol va topshiriqlarni tabaqalashganlik darajasidan kelib chiqqan holda hamda bir mavzu bo'yicha belgib beriladigan topshiriqlar ularning sifati, har bir o'quvchining o'zligini namoyon qilishini talab qiladi. Shu bilan birga bunday topshiriqlarni bajarish jarayonida ta'lim oluvchi o'z rivojlanishi va bilim sifatining darajasi va individual xatti-harakatlarini ham belgilab oladi. Ta'lim oluvchi shaxsining o'ziga xos rivojlanish jarayoni quyidagilarda namoyon bo'ladi: ya'ni o'z o'quv predmetini o'zlashtirishga moyilligida.

Ta'lim mazmunini tanlashda har bir o'quvchining o'ziga xos imkoniyat va qobiliyat darajasi, alohida hisobga olinishi kerak. Har bir bolani uzluksiz rivojlanish tamoyili o'quv materiallarini integratsiyalashni, integratsiyalashgan o'quv materiallarini qamrab olgan darsliklar yaratishni taqozo qiladi. Taqdim etiladigan bilimlarning mustahkamligi, o'quvchining umumiy rivojlantirish darajasi dastlab maqsadga asoslanadi. Shuning uchun o'quv materiallari tarkibida turli ranglar, ramzlar, ularning ma'nosi, hajmi bilan tanishtiriladi. Buning natijasida o'quvchida kuzatuvchanlik faoliyati tarkib topadi. Chunki kuzatuvchanlik shaxs

faoliyatining asosiy yoʻnalishini tashkil qiladi. Bu esa, oʻz navbatida fikrlash faoliyatini rivojlantiradi. Integratsion darslardagi oʻquv materiallari oʻquvchini har tomonlama rivojlantirishni taʼminlashga yoʻnaltirilmogʻi va shu rivojlanish darajasiga muvofiq tarzda bayon qilinmogʻi lozim. Har bir oʻquvchiga oʻzining mustaqil taʼlim olishga imkoniyat berilishi hamda har bir darsda oʻquvchilarda muntazam uygʻun koʻnikmalarni shakllantirish maqsadga muvofiqdir. Bu koʻnikmalarning bir qismi malakaga olingunga qadar oʻquv-biluv jarayonini koʻp tarmoqli jarayonlar bilan kengaytirib borish kerak. Ularning bir qismi mustaqil ishlar, boshqa bir qismi axborot manbalari yordamida xosil boʻladi. Biz har qanday texnologiyalardan foydalanmaylik, oʻquvchilarni mustaqil ishlashlari uchun ham imkoniyat yaratmogʻimiz kerak. Shu bilan birga mustaqil ishlash deganda oʻquvchining yolgʻiz nazoratsiz faoliyatini tushunmasligimiz, balki oʻz-oʻzini bilimni oshirishni anglatmogʻimiz lozim. Taʼlim oluvchi oʻzini qiziqtiradigan, yechishga kuchi yetadigan topshiriqlarni aynan oʻzi tanlay olishi talab etiladi. Bunda oʻquvchining xohish va bilim sifatini hisobga olish muximdir. Har bir oʻquvchini uzluksiz rivojlantirish gʻoyasi muayyan darsda unda hosil boʻlgan koʻnikmalarni muntazam qoʻllab-quvvatlashni anglatadi. Bu koʻnikmalarning bir qismi turli axborot manbalari bilan ishlash natijasida hosil boʻlsa, boshqa bir qismi integratsiyalashgan mashgʻulotlarda turli fanlararo berilgan bilimlar, badiiy asarlar kabilar bilan ishlash natijasida vujudga keladi. Masofaviy taʼlim jarayonida bilim, koʻnikma va malakalar oʻquvchilarni rivojlantirishning maqsadi emas, balki vositasi sifatida qaralishiga erishish lozim. DTS da koʻzda tutilgan taʼlim mazmunini oʻzlashtirish natijasi mustaxkam bilim, koʻnikma va malakalar sifatida namoyon boʻlishi kerak. DTS da koʻzda tutilgan taʼlim mazmunini barcha oʻquvchilar koʻnikma darajasida egallashlari shart. Shundan keyingina oʻquvchining individual imkoniyati va xoxishini hisobga olgan holda, bir qadar murakkabroq oʻquv materiallarini taqdim etish, ular oʻquv materiallari maqbul oʻquv dasturlari, darsliklar va oʻquv qoʻllanmalarida oʻz aksini topmogʻi lozim. Bunda oʻquvchining bilim sifati va muayyan oʻquv predmetini oʻrganishga qoʻyiladigan talablar ham bir qadar oshiriladi.

Oʻquvchilarning bilim darajasini oshirishda taʼlim mazmunini integratsiyalash, unda taʼlim mazmuniga singdirilgan barcha tushunchalarni tabiiy-ilmiy hamda ijtimoiy gumanitar sohaga oid bilimlar sifatida taqdim etish muhimdir. Zero, integratsiyalashgan mashgʻulotlar oʻquvchilarda dunyoning yaxlitligi xaqida bir butun tasavvur xosil qilishga koʻmaklashadi. Shuning uchun ham bir qator oʻquv fanlarini integratsiyalashga bugungi kunda kuchli ehtiyoj sezilmoqda. Masofaviy taʼlim jarayonida bilim, koʻnikma va malakalar oʻquvchilarni rivojlantirishning maqsadi emas, balki vositasi sifatida qaralishiga erishish lozim. DTS da koʻzda tutilgan taʼlim mazmunini oʻzlashtirish natijasi mustaxkam bilim, koʻnikma va malakalar sifatida namoyon boʻlishi kerak. DTS da koʻzda tutilgan taʼlim mazmunini barcha oʻquvchilar koʻnikma darajasida egallashlari shart. Shundan keyingina oʻquvchining individual imkoniyati va xoxishini hisobga olgan holda, bir qadar murakkabroq oʻquv materiallarini taqdim etish, ular oʻquv materiallari maqbul oʻquv dasturlari, darsliklar va oʻquv qoʻllanmalarida oʻz aksini topmogʻi lozim. Bunda oʻquvchining bilim sifati va muayyan oʻquv predmetini oʻrganishga qoʻyiladigan talablar ham bir qadar oshiriladi. Oʻquvchilarning bilim darajasini oshirishda taʼlim mazmunini integratsiyalash, unda taʼlim mazmuniga singdirilgan barcha tushunchalarni tabiiy-ilmiy hamda ijtimoiy gumanitar sohaga oid bilimlar sifatida taqdim etish muhimdir. Zero, integratsiyalashgan mashgʻulotlar oʻquvchilarda dunyoning yaxlitligi xaqida bir butun tasavvur xosil qilishga koʻmaklashadi. Shuning uchun ham bir qator oʻquv fanlarini integratsiyalashga bugungi kunda kuchli ehtiyoj sezilmoqda. Integrativ yondashuv mazmunan tutash, aloqador, mantiqiy bir-birini taqozo etuvchi va bir-biriga singib chuqurlashtiruvchi

va kengaytiruvchi o'quv fanlarini integratsiyalash uchun qo'llanilib, yaxlit mantiqiy mukammal bilim, ish-harakat usullari va shaxsiy sifatlarni tarkib toptirishni ko'zda tutadi.

O'quvchilarning iqtidori, qiziqishi, o'zlashtirishiga ko'ra differensial tayyorgarlikni kuchaytirish va murakkablashtirish – zamonaviy maktabning global yo'nalishiga aylandi. Differensiyaning asosiy shakllari – o'quv muassasalarini turli tiplarga bo'lish, bir maktab ichida potok va profillarga, sinfda guruhlariga ajratish nazarda tutiladi. Differensial ta'lim muammosi bir xil hal bo'lmaydi va qarama-qarshiliklarga ega. Ijtimoiy tomondan differensiya ijtimoiy tanlov usuliga aylanadi. Odatda tabaqalanish (differensiya) boshlang'ich maktabni bitirgandan keyin boshlanadi. Xulosa qilib shuni ta'kidlash lozimki, integrativ mashg'ulotlar o'quvchilarda ishonch hissini qaror toptiradi. O'quv jarayonining muvaffaqiyati hamda bilimlarning yuqori sifatini ta'minlaydi, darslarda psixologik qulayliklarning o'ziga xos qirralari singdiriladi, ta'lim oluvchifaoliyatini samarali tashkil qilishga yo'naltirilgan o'quv mashg'ulotlari taqdim etiladi.

Adabiyotlar ro'yxati.

Аъзамова М.А. Баротова Д. Жизненные Стратегии Современной Молодежи. вестник интегративной психологии. Выпуск № 22, 2021 г. С 24-26.

Makhliyo Abdurahimovna A'zamova, Fazolat Khoshimovna Hakimova, Shoxrux Fayzullo O'G'Li Sirojov. Life strategies of modern youth. Science and Education. volume 3 February. 2022. P- 1067-1072.

Аъзамова Махлиё Абдурахимовна, Баротова Д. Маҳаллада психологик хизмат кўрсатишнинг амалиёти. Тафаккур ва талқин илмий мақолалар тўплами. №-1. Б 623-625.

Аъзамова Махлиё Абдурахимовна. индивидуализация как главная характеристика личности. Вестник интегративной психологии. Выпуск № 69, 2019 г. С 415-418.

Аъзамова Махлиё Абдурахимовна. Психологические трудности младшего школьного возраста. “XXI аср психологияси” мавзусидаги халқаро илмий-амалий анжумани мақолалар тўплами. 2021 г. №-1. Б 40-42.

Аъзамова Махлиё Абдурахимовна. Маҳаллада Психологик Хизмат Кўрсатишнинг Эмпирик Асослари. Психология илмий журнали 2021. №-4. Б-62-66.

Аъзамова Махлиё Абдурахимовна. Понимание психологического благополучия личности в суфизме и современной Психологии. Вестник интегративной психологии. Выпуск № 23, 2021 г. С 38-41.

Аъзамова Махлиё Абдурахимовна. Маҳаллада психологик хизмат кўрсатишнинг амалий асослари. Замонавий жамиятда фан ва таълимнинг ривожланиш истиқболлари: муаммо ва ечимлар мавзусидаги халқаро онлайн илмий-амалий конференция материаллари 2021. № 6,. Б 406-409.

Аъзамова Махлиё Абдурахимовна. Баротова Д.А. Маҳаллада психологик хизмат ташкил этилишининг эмпирик асослари. Психология илмий журнали. 2020. №-4. Б-159-162.

A'zamova Makhliyo Abduraximovna. YANGI RENESSANS DAVRIDA LIDERLIK QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH ORQALI YOSHLARNING FAOLIGINI OSHIRISH. Analytical Journal of Education and Development. 2022. №-3. B-149-151.